

ВЛАДИМИР САВЧЕНКО

СЪБУЖДАНЕТО НА

ПРОФЕСОР БЕРН

Превод от руски: Цвета Христова, 1964

chitanka.info

Разправят, че именно в 1952 година, когато тъй наречената студена война, най-голямата нелепост на ХХ век, угнетяваше човечеството, професор Берн цитирал пред голяма аудитория не особено веселата духовитост на Айнщайн: „Ако в световна война №3 намислят да воюват с атомни бомби, то в световна война №4 ще воюват с тояги...“

Това бе една от последните лекции на професор Берн, когото наричаха „най-мрачния скептик на ХХ век“. През есента на същата 1952 година ученият загина по време на втората си геофизическа експедиция в Централна Азия.

Спасилият се втори участник на тази малка експедиция, инженер Нимаер, по-късно разказваше:

— Ние прехвърляхме с вертолет базата си във вътрешността на пустинята Гоби. С първия рейс, натоварен с уредите и експлозивите за сеизмологическите изследвания, тръгна професорът. Аз останах да пазя останалата екипировка. Когато вертолетът излетя, моторът му се повреди и започна да прави засечки. После съвсем заглъхна. Вертолетът не беше успял да набере скорост и затова започна бързо да пада от сто — сто и двадесет метра височина. Когато машината докосна земята, последва силен двоен взрив. Изглежда спускането е било толкова стремително, че от резкия удар са се възпламенили детонаторите. Вертолетът и цялото му съдържание заедно с професор Берн се разлетя буквално на прах...

Този разказ Нимаер дума по дума повтаряше на всички обсаждащи го кореспонденти, без да прибавя или пропуска нещо. Специалистите го намериха за убедителен. Наистина, спускането на натоварен вертолет в нагретия и разреден въздух на високопланинската пустиня можеше да доведе до такива трагични последици. Следствената комисия, отлетяла на мястото на катастрофата, потвърди тези предположения.

Всъщност всичко беше съвсем иначе. Единствен Нимаер знаеше това. Но той даже пред смъртта си не издаде тайната на професора.

... Участъкът от пустинята Гоби, където бе стигнала малката експедиция на Берн, с нищо не се отличаваше от другите. Същите безкрайни вълнообразни извивки на сърповидните пясъчни дюни, показващи посоката на последния вятър; също такъв сивожълт пясък,

скърцащ под краката и в устата; същото слънце, ослепително бяло през деня и кървавочервено привечер. Нито дръвце, нито птичка, нито облаче.

Листчето от бележника, на което бяха записани координатите на мястото, професор Берн изгори, щом построиха лагера си и намериха шахтата, изкопана по време на предишната експедиция. По такъв начин в описваната минута тази точка на пустинята се различаваше от останалите само с присъствието на двамата — Берн и Нимайер. Те седяха на сгъваеми платнени столове до палатката. Недалеч проблясваха сребристото тяло и витлата на вертолета, приличащ на грамадно водно конче, приседнало да почине върху пясъка на пустинята. Слънцето изпращаше последните си лъчи почти хоризонтално, дългите причудливи сенки на палатката и вертолета се губеха зад дюните.

Берн говореше на Нимайер:

— Някога си един средновековен медик предложил прост начин за безкрайно продължаване на живота. Човек трябва да се замрази и в такъв вид да пролежи в някое мазе около деветдесет-сто години. После някой трябва да затопли тялото му и да го съживи. Може да поживее десет години в този век и отново да се замрази за по-добри времена... Вярно е, че самият този лекар, който знае защо, не пожелал да поживее хиляда години повече и умрял от естествена смърт през шестото си десетилетие — Берн весело присви очи, изчисти цигарето си и постави нова цигара. — Наивното хрумване на средновековния медик днес вече е научно обосновано. Вие знаете за анабиозата, нали, Нимайер? Открита е от Льовенхук в 1701 година. Забавяне на жизнените процеси с помощта на студа, а в други случаи — чрез изсушаване. Нали студът и липсата на влага силно забавят протичането на всички химични и биологични реакции. Учените отдавна са постигнали анабиозата на риби и прилепи: студът не ги убива, а запазва. Разбира се, умереният студ. Съществува и друго състояние — клиничната смърт. След като сърцето спре и дишането се прекрати, животното или човекът не умират веднага. Миналата война даде възможност на медиците основно да проучат клиничната смърт.

— Чувал съм за това — кимна Нимайер.

— Нали думата „смърт“ губи страшния си смисъл, когато към нея се прибави медицинският епитет „клинична“. Всъщност

съществуват редица междинни състояния между живота и смъртта — сънят, летаргията, анабиозата, — когато човешкият организъм живее забавено в сравнение с бодърствуването. Ето с това се занимавах през последните години. За да се забавят максимално жизнените функции на организма, трябваше анабиозата да се осъществи до крайния ѝ предел — до състоянието на клинична смърт. На мен това ми се отдаде. Отначало заплащаха с живота си жаби, зайци, морски свинчета. После, когато изясних закономерността в режима на охлаждането, рискувах и „умъртвих“ за известно време моята маймунка — шимпанзето Мими.

— О, аз съм я виждал! — възкликна Нимаер. — Тя весело скача по столовете и си изпросва захар.

— Вярно! Но Мими пролежаше четири месеца в специален ковчег, обкръжена от контролни прибори и охладена почти до нулата.

Берн се наведе, започна нервно да пресеява през пръстите си горещия пясък и след като помълча малко, продължи с глух глас:

— Най-после бе извършен най-важният и необходим опит: подложих себе си на пределна анабиоза... Това бе миналата година. Нали помните, тогава говорех, че професор Берн е тежко болен? Аз бях повече от болен — бях „мъртъв“ цели шест месеца. И знаете ли, Нимаер, това бе много странно усещане, ако може така да бъде наречена липсата на всякакви усещания. Почувствувах нещо като лек припадък от наркоза. След това тишина и мрак. После възвръщане към живота. Там, на отвъдната страна, нямаше нищо...

Берн седеше, изтегнал удобно крака и скръстил слабите си почернели ръце зад главата.

— Нашият невероятен двадесети век се занимава с реализирането на най-налудничавите идеи на Средновековието. Радият стана онзи философски камък, който може да превръща живака или оловото в злато. Ние не изобретихме вечния двигател — това противоречи на природните закони, но открихме вечните и самовъзобновяващи се източници на ядрената енергия.

В 666-та година почти цяла Европа очаквала края на света. Но ако тогава причина за това са били кабалистичният смисъл на числото „666“ и вратата в апокалипсиса, то днес идеята за „края на света“ има много по-солидна база в лицето на атомните и водородни бомби.

Те може и да не изпепелят планетата, но ще наситят атмосферата на Земята с пределна радиоактивност. Тези, които оцелеят, в течение на няколко поколения ще се превърнат в дегенерати, неспособни да се справят с невероятно усложнените условия на живот. Както знаете, Нимайер, след двадесет-тридесет хилядолетия в Северното полукълбо на нашата планета ще настъпи отново ледников период. И когато този пореден цикъл измине, на земното кълбо не ще останат мислещи същества...

Професорът патетично разтвори ръце срещу мъртвия пясък.

— На нашата планета ще бъде така тихо и пусто, както в тази пустиня. Ледниците ще изтрият от лицето на Земята последните мъртви останки от нашата злополучна цивилизация... И очистена, Земята ще бъде готова да приеме новото човечество. Животинският свят ще започне бурно да се развива и по време на следващото заледряване висшите маймуни ще бъдат вече достатъчно подготвени, за да започнат да се трудят и мислят. Така трябва да се появи новото човечество. Може би то ще бъде по-щастливо от нашето.

— Извинявайте, професоре! — възкликна Нимайер. — Но на Земята живеят не само безумци и самоубийци!

— Прав сте — горчиво се усмихна Берн. — Но един безумец може да докара толкова беди, че и хиляди мъдреци не биха могли да ги предотвратят. И аз имам намерение да доживея до създаването на новото човечество. Релето за време в моята инсталация — Берн кимна към шахтата — съдържа радиоактивен изотоп на въглерода с период на полуразпадане около осем хиляди години. Изчислено е релето да задействува след сто и осемдесет века; по това време радиацията на изотопа ще се е толкова намалила, че листчетата на електроскопа ще се съединят и ще затворят веригата. Тази мъртва пустиня тогава ще се е превърнала вече отново в цветуща субтропична зона и тук ще има най-благоприятни условия за живота на новите маймуночовеци.

Нимайер скочи и развълнувано заговори:

— Съгласен съм, подпалвачите на война са безумци. А вие? Вашето решение? Та това е самоубийство! Вие искате да се замразите за осемнадесет хиляди години!

— Не просто да се „замразя“ — спокойно възрази Берн. — Тука има цял комплекс на обратима смърт: охлаждане, приспиване, анабиотици...

— Но това всъщност е самоубийство — завика Нимайер. — Не можете да ме разубедите. Още не е късно...

— Не. Рискът в случая не е по-голям, отколкото при всеки сложен експеримент... Надявам се, че вашите полупроводникови термоелементи не ще ме подведат през тези осемнадесет хиляди години, нали?

Нимайер повдигна рамене и някак неохотно каза:

— Мога да гарантирам, че те ще издържат този срок. Ами останалите уреди? Ако през осемнадесетте хиляди години се развали дори само един от тях...

Берн се изправи и се протегна на фона на звездите.

— Останалите уреди ще задействуват само два пъти: утре сутринта и след сто и осемдесет века, в началото на следващия цикъл от живота на нашата планета. През останалото време те ще бъдат законсервирани заедно с мен в камерата.

— Кажете, професоре, вие... все още ли така твърдо вярвате в края на човечеството?

— Да се вярва това е страшно — замислено каза Берн. — Та освен учен аз съм още и човек. Затова искам сам да видя... Да проверя... Е, хайде да спим, утре ни чака доста работа.

Нимайер въпреки умората спа лошо тази нощ. Мозъкът му беше възбуден и сънят дълго не идваше. Щом първите лъчи на слънцето докоснаха палатката, той с облекчение стана. Берн, който лежеше до него, веднага отвори очи:

— Да започнем ли?

... От прохладната дълбочина на шахтата се виждаше само късче необикновено синьо небе. Долу шахтата се разширяваше. Тук в нишата се намираше голямата камера, която Нимайер и Берн бяха монтирали през последните дни. Дебели кабели, минаващи по стените на шахтата, я свързваха с термоелементите.

Берн провери за последен път работата на всички уреди в камерата. Нимайер по негово указание изкопа до върха на шахтата дупка, сложи в нея взрив и прекара жици до камерата. Всички приготовления бяха завършени и те се изкачиха на повърхността. Професорът се огледа.

— Днес пустинята изглежда прекрасна, нали? Е, мили ми помощнико, сякаш всичко е готово. След няколко часа аз ще спра своя живот — ще извърша това, което вие не много остроумно нарекохте самоубийство. Гледайте на нещата по-просто. Животът, тази загадка, чийто смисъл непрестанно търсят, е само малка чертица в безкрайната лента на времето. Нека моят живот да се състои от две чертици... Е, кажете все пак нещо, преди да се разделим.

Нимаер хапеше устни.

— Все още не ми се вярва, че вие ще извършите това. Страхувам се да повярвам.

— Хм! Ето че ме успокоихте — усмихна се Берн. — Когато някой друг се вълнува вместо теб, не ти е така страшно. Да не се измъчваме с дълго прощаване. Когато се върнете, инсценирайте катастрофа с вертолета, както се уговорихме. Сам разбирате, че тайната е необходимо условие за експеримента. Прощавайте... И не ме гледайте така: аз ще надживея всички ви! — професорът протегна ръка на Нимаер.

— Камерата само един човек ли може да побере? — неочаквано запита Нимаер.

— Да, един... — топла усмивка озари лицето на Берн. — Аз май започвам да съжалявам, че не ви убедих по-рано — професорът стъпи на стълбата. — След пет минути се отдалечете от шахтата! — побелялата му глава изчезна в дълбочината на шахтата.

... Берн завинти докрай люка на камерата. Навлече скафандъра с множеството тръбички и легна във ваната от гъбеста пластмаса, напълнена със слабо пробляскваща гъста течност. Точно срещу него спокойно светеха сигналните лампички на пулта.

Той напипа копчето на взривателя, задържа за миг ръката си и го натисна. Почувствува леко сътресение: звукът не проникна в камерата. Шахтата е засипана. С последно движение Берн включи помпите за охлаждане и за наркоза, прибра ръцете си и устремил поглед в блестящото кълбо на тавана на камерата, започна равномерно да брои секундите.

Нимаер видя как едновременно с глухия тътнеж над шахтата се изви стълб от пясък и прах. Камерата на Берн сега беше погребана под петнадесетметровия слой земя... Той се огледа — стана му страшно

сред внезапно стихналата пустиня. Постоя така и бавно се запъти към вертолета.

* * *

От тъмнината бавно изплува трептяща и неясна зелена светлинка. Когато престана да трепти, Берн разбра, че това е сигналната лампичка на радиоактивното реле. То бе задействувало...

Съзнанието му постепенно се проясняваше. Вляво Берн видя падналите листенца на електроскопа на часовника, отмерващ вековете — те стояха между „19“ и „20“. „Средата на деветнадесетото хилядолетие“ — помисли си той. Мозъкът му работеше ясно. Берн едва сдържаше вълнението си.

„Да се провери тялото“. Той предпазливо размърда ръцете, краката, шията, отвори и затвори устата си. Тялото му се подчиняваше, само десният крак бе още изтръпнал. Очевидно температурата се покачваше твърде бързо. Берн направи още няколко енергични движения за загряване, после се изправи, излезе от ваната и огледа приборите. Стрелките на волтметрите бяха паднали: види се, акумулаторите се бяха поизтозили при размразяването. Берн превключи всички термобатерии на зареждане — стрелките веднага трепнаха и се задвижиха нагоре. И в този миг той си спомни за Нимайер: термоелементите не го подведоха. „Нимайер вече отдавна не съществува, всички са измрели...“

Обхвана го нетърпение. Той огледа още веднъж волтметъра. Акумулаторите се бяха заредили малко, но ако ги включеше заедно с термобатериите, тогава енергията щеше да стигне, за да се издигне кабината на повърхността. Берн се преоблече и през люка в тавана на камерата се вмъкна в празния контейнер, който с въртеливи движения трябваше да пробие почвата и да се издигне на повърхността.

Най-последно неприятното стържене на метала в почвата престана. Контейнерът излезе на повърхността. Берн започна да отвинтва с ключа гайките на горния люк. Ето, през процепа нахлу синкава сумрачна светлина. Още няколко усилия и професорът излезе от контейнера.

Настъпваше вечерен здрач. Заобикаляше го тъмна мълчалива гора. Конусът на контейнера бе пробил земята недалеч от корените на голямо дърво; могъщото му стъбло издигаше високо в тъмнеещото небе гъстата корона на листата. Берн почувствува, че му прилошава при мисълта: ами ако това дърво бе израснало половин метър по-вяво? Той се приближи до дървото и опипа стъблото му — гъбестата кора навлажни пръстите му. „От каква ли порода е? Трябва да почакам до утре.“

Професорът се върна при контейнера, провери всичките си запаси: консервите с храна и вода, компаса, пистолета — всичко беше налице. Той запуши цигара. „Значи засега аз съм прав. Пустинята се е покрила с гора... Трябва да проверя дали не ме е излъгал радиоактивният часовник. Но как да сторя това?“

На небето в пролуките между дърветата се бяха появили звездите. Берн погледна към небето и веднага се досети: та сега Полярната звезда трябва да е Вега!

Той взе със себе си компаса, потърси в тъмнината дърво с ниски клони и започна несръчно да се катери по него. Клоните драскаха лицето му. Шумът им изплаши някаква птица; тя изкрещя остро и излетя от клона, като перна Берн болезнено по бузата. Странният й крясък дълго се носеше из гората. Задъхан, професорът се настани на висок клон и вдигна глава.

Беше се вече съвсем стъмнило. Над него се простираше обсипано със звезди съвсем непознато небе. Професорът търсеше с очи познатите съзвездия: къде ли е Голямата мечка, Касиопия? Нямаше ги, пък и не можеше да ги има: за изминалите хилядолетия звездите се бяха преместили и объркали всички звездни карти. Берн приближи компаса до очите си и погледна слабо светещата в тъмнината стрелка, сочеща север. После устреми поглед на север. Малко над черния хоризонт, там, където свършваше звездното небе, почти без да трепка, сияеше със зеленикава светлина най-ярката звезда на небето — Вега. Около нея блещукаха по-малки звездички — измененото съзвездие Лира.

Нямаше никакво съмнение: той, Берн, се намираше в началото на новия цикъл на прецесията — в двадесетото хилядолетие...

Нощта измина в размишления. Берн не можа да заспи и едва дочака разсъмването. Най-после звездите избледняха и изчезнаха.

Между дърветата запълзя сива прозрачна мъгла. Професорът впери поглед в гъстата висока трева под краката си. Та това е мъх, но какъв гигантски! Значи, както и предполагаше, след ледниковия период са се развили мъхообразните растения — най-издръжливите.

Гората постепенно оживяваше. Подухна ветрец и разпръсна мъглата. Над дърветата се издигна слънцето; това бе същото нестареещо светило. Ослепителният му блясък не се бе изменил за изтеклите сто и осемдесет века.

Професорът неусетно тръгна из гората. Краката му се заплитаха в дългите и гъвкави стъбла на мъха, обувките му бързо се намокриха от росата. Неочаквано се зачу пращане на клони и звуци, напомнящи грухтене. Иззад дърветата се показва кафяво туловище на звяр с конусообразна глава. „Глиган — определи Берн. — Но не като предишните — над зурлата си има остър рог.“ Животното забеляза Берн, замря за секунда, после с квичене избяга между дърветата. „Охо! Изплаши се от човека“ — удиви се професорът и погледна след него. Изведнъж сърцето на Берн затуптя силно; по сивкавия от росата мъх явно се забелязваха влажни тъмни следи, пресичащи полянката. Това бяха отпечатъци от бос крак на човек!

Професорът коленичи. Следите бяха плоски, отпечатъците на големия пръст доста раздалечени от останалите. Нима всичко се потвърждава! Нима тук наскоро е минал първобитен получовек-полумаймуна? Берн забрави всичко, наведе се над следите и тръгна по тях. „Тук има хора и ако се съди по това как се плашат от тях глиганите, те трябва да са силни и ловки.“

... Срещата стана внезапно. Следите го изведоха на полянка. Както стоеше зад дърветата, Берн отначало чу гърлени и резки възгласи, а после видя няколко същества, покрити със сивожълта козина. Съществата стояха прегърбени около дърветата и се държаха с ръце за клоните. Те гледаха към него. Берн излезе на полянката и забравил всяка предпазливост, започна жадно да разглежда двуногите. Несъмнено това бяха очовечаващи се маймуни: ръце с пет пръста, ниски чела, изпъкнали надочни дъги, сплескан нос и силно издадени напред челюсти. На раменете на две от тях той забеляза нещо като наметала от кожи. Значи точно така е станало... Берн почувствува изведнъж остро, мъчително чувство на самота. „Кръгът се е затворил:

след хилядолетия се връща това, което е било преди десетки хиляди години...”

В това време една от човекомаймуните тръгна към Берн и нещо викна; викът ѝ прозвуча повелително. В ръката ѝ професорът забеляза тежка тояга. Това, види се, беше вождът — останалите тръгнаха след него. Едва сега Берн осъзна опасността. Човекоподобните се приближаваха, като се движеха трмаво, но доста бързо на полусвитите си крака. Професорът изстреля във въздуха цялата пачка и като се убеди, че това не им прави никакво впечатление, побягна към гората.

Точно в това се състоеше грешката му. Ако бе затичал през откритото място, едва ли човекомаймуните биха успели да го настигнат на своите още не напълно приспособени за изправено ходене крака. Но в гората преимуществата бяха на тяхна страна. С резки, тържествуващи викове те тичаха от дърво на дърво, като се залавяха с ръце за гъвкавите клони. Някои, залюлявайки се на клона, правеха гигантски скокове. Най-отпред тичаше „вождът“ с тоягата.

Професорът чуваше зад себе си ликуващите и яростни викове — човекоподобните го настигаха. „Напомня ми на линч — кой знае защо, се мярна в ума му. — Не трябваше да бягам: бягачия винаги го бият...” Сърцето му туптеше силно, по лицето му се стичаше пот, краката му се подгъваха. Изведнъж страхът изчезна, измести го безпощадно ясната мисъл: „Защо да бягам? От какво да се спасявам? Експериментът е завършен...” Той се спря и като обхвана с ръце стъблото на дървото, извърна лице към преследвачите си.

Пръв тичаше кривокракият „вожд“. Той размахваше над главата си тоягата; професорът виждаше малките му свирепи и страхливи очички с червени космати клепачи, озъбената му уста. Кожата на лявото му рамо бе опърлена. „Значи огънят вече им е познат“ — бързо отбеляза Берн. „Вождът“ дотича, нададе вик и удари със сопата си професора по главата. Ударът повали учения на земята, лицето му се обля в кръв. Съзнанието му за миг се замъгли, после Берн видя дотичалите човекомаймуни, „вожда“, който вдигаше отново тоягата, за да го удари, и нещо сребристо да светва в синьото небе.

„И все пак човечеството се възражда“ — помисли той в мига, преди стоварилата се върху главата му тояга да го лиши от възможността да мисли.

След няколко дни в „Известията на Континенталната Академия на науките“ бе публикувано съобщение:

„На 12 септември 18 879 година на Е. О. Ч. (от Ерата на освобождения човек) в азиатския резерват, намиращ се на територията на бившата пустиня Гоби, е намерено покрито с рани тяло на човек. Човекът в безсъзнание бе откаран с бърз йонолет в най-близкия Институт за възстановяване на живота. Той още не е дошъл в съзнание, но няма опасност за живота му.

По строежа на черепа и нервната система, а така също по запазилите се останки от облеклото този човек може да бъде отнесен към първите векове на нашата ера. По какъв начин човек от онова време, при сравнително ниското ниво на науката и техниката през онази епоха, е могъл да запази живота си в течение на повече от осемнадесет хилядолетия, засега не е изяснено. Специална експедиция на Академията провежда енергични проучвания и разследвания в резервата.

Както е известно, вече няколко поколения учени биолози провеждат в резервата Гоби експериментална дейност за проверяване правилността на хипотезата за произхода на човека и човешкия колектив. Те успяха да отгледат порода човекомаймуни, представляващи по развитие междинно звено между човекоподобните маймуни и питекантропите, съществували преди стотици хиляди години. Човекът от миналото е намерен близо до местност, обитавана от едно племе човекомаймуни.

Палеонтологическата секция трябва занапред да засили наблюденията си над резервата. Трябва да се вземат мерки човекомаймуните да не използват оръдията на труда като средство за убийство. Това може да окаже вредно влияние върху формирането на съзнанието им.

Президиум на Всемирната академия“

Публикувано в алманах „Спектър’64“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.